

1945. Dédapám naplójából

Ahogy végignézek ezen a valaha patinás nagypolgári lakáson, rá sem ismerek... Én itt születtem, Pest Palotanegyedében még 1909-ben, a boldog békeidőkben. Most az üvegcserepek ropognak a talpam alatt. Mennyi emlék fűz ide! Minden tárgynak saját története volt, s mindez már siett és törmelék, múltunk ócska, porladó romjává vált.

Ahogy a második világháború haladt előre, körorvosi munkám végzését egyre többször kellett megszakítanom: hol a lengyel frontra rendelték lovasezredekkel a német megszállók oldalán, hol a légierőnél végeztem katonarvosi szolgálatot. Ám 1944 telére hazajöttem, hogy belvárosi rendelésemet végezzem. Itthon voltam a bombázások alatt, és oly sok szörnyűséggel találkoztam. A nyomor és fájdalom új formái tártak a szemem elé. Körzeti orvosként a nyolcadik kerületben felállított zsidó gettóba is rendszeresen bejártam. Éhezéstől beesett arcok, legyengült beteg emberek fogadtak. Képtelen voltam elfogadni tőlük pénzt, nem is tudtak volna mivel fizetni. Arra kértek, juttassak ki üzeneteket kinti ismerőseiknek, rokonaiknak, így hamarosan orvosi táskám mélyére dugott leveleket csempésztem ki és be a gettóba.

1944. szeptemberét még a lakásunkban töltöttük, karácsonyi dalokat dúdolva mentünk aludni. Másnap reggel a légvédelmi szirénák hangjára ébredtünk. Leköltöztünk hát az óvóhelyre, pincszintünkre, ami a Természettudományi Társulat könyvtárának volt a raktára. Csak a legszükségesebb dolgokat vittük. Számításainkkal ellentétben másnap sem tudtunk visszamenni lakásunkba, az égből szüntelenül potyogtak az orosz bombák. Az óvóhelyen három helyiség volt. Én a legszélsőben helyezkedtem el egy fekvőszéken, anyám és idős nagynéném a legbelsőben voltak több ház lakóival. Sötét volt, és nyirkos, zsúfolásig tele könyvekkel, s főleg bizonytalan sorsú emberekkel. Egyedül az a tudat vigasztalt, hogy menyasszonyomnak sikerült még az orosz front elől Ausztriába utaznia, így őt biztonságban tudhattam.

1945. január 14-én éjjeli 11-kor egy szüléshez riasztottak a Népszínház utcába, pár háztömbnyire tőlünk. Kapunk előtt daloló ruszókba botlottam, akik szakaszukkal most is, mint minden éjjel énekelve masíroztak el házuk előtt. Édesanyámék érdekes színfoltként tartották őket számon, s összekacsintva mindig megjegyezték tréfásan, hogy élemedett korokra kapnak orosz szerenádokat. Egyszer csak a légiriadó szirénája harsant, s a dalolók fedezékbe vonultak. Én gyors léptekkel folytattam utamat a sötét utcán, nem törődve a felzúgó szirénákkal, s az azt követő távoli robbanással. Hiszen orvos vagyok, segítenem kell. A szokatlan, és sterilnek nem mondható óvóhelyi körülmények ellenére sikerült az elakadt újszülöttet egészségesen a világra segítenem. Az újdonsült édesanya teljesen kimerült a végére, s itt most leírhatom, hogy bizony én is.

Másnap reggel fáradtan ébredtem és, hogy felfrissítem magam, egy gyors reggeli torna után arcot mostam. Hirtelen egy bomba süvöltő hangja hallatszott. Gondolkodás nélkül édesanyám ágya felé rohantam, és onnan kirángatva felkaptam őt. Mindenki a kijáráshoz tódult. A bomba fülsüketítő hanggal csapódott be a pinceablakon. Remegve szorítottam anyukámat a mellkasomhoz, és kinn a tömegben végre megtaláltam a nagynénémet is. Mint kiderült, életben maradásunkat csak annak a csodának köszönhetjük, hogy a bomba nem robbant fel.

Január 17-én hajnali ötkor történt az első orosz látogatás a pincénkben. Váratlanul ért minket, és a ház lányait sem tudtuk elrejteni, pedig ilyen esetekre előkészítettünk nekik egy búvóhelyet. A rémült arcok láttán az oroszok megkínálták minket keksszel és cigarettával. "Nem félni!" - kiáltották. Szigorú főnökük megparancsolta nekik, hogy békésen viselkedjenek velünk.

Dél környékén újra lejött az orosz csapat, most a vezetőjük nélkül. Egyikük a pisztolyával hadonászva üvöltözte, hogy "Szvinya Magyaroszky, puff-puff". Amennyire értettem, disznónak nevezett minket, magyarokat, és azzal fenyegetett, hogy lelő, ha nem adjuk oda, amink van. A karóráinkat követelték. Akik nem adták felszólításra, azokat a falhoz lökdözték és erőszakosan megmotozták. Engem is odalöktek, a pince fala durván felhorzsolta az arcomat. Nem találtak nálam semmit, mert karórámat elővigyázatosan a könyvek közé rejtettem. Csalódottságukban a térdhajlatomba rúgtak, s én a földre rogytam a fájdalomtól. Itt azonban nem álltak meg. Az egyik katona a nő felé fordult.

Szemem sarkából láttam, ahogy végigmérte a szomszéd lányt, s képén kaján vigyor terült el. Azután fennhangon közölte, hogy szakaszuk konyháján kell a segítség krumplihámozáshoz, és nekiálltak elvezetni a fiatal nőket. Mind tudtuk, hogy ez mit jelentett. A lányok szülei erre nekirontottak a ruszliknak, ám őket hamar leütötték puskatussal, a többiekre fegyvert szegeztek. A barnahajú szomszéd lány arca hamuszürkévé vált a rettegéstől. Segélykérően nézett körbe, de csak lesütött szemeket talált. Távozásuk után az áporodott pinceszagba tehetetlen harag keveredett.

Pár óra múlva visszaengedték a lányokat. Sírva, megtépázva közeledtek szüleikhez. Felálltam, hogy segítek nekik, de ők egy egyszerű kézmozdulattal jelezték, hogy ne érjek hozzájuk. Nem voltak képesek elviselni több érintést, még ha orvostól származik is. Estefelé a szomszédasszony kérte a segítségemet, mert lánya még mindig erősen vérzett. Odavezetett a barnahajú lányhoz, s én egy paraván mögött hozzáálltam a vizsgálatához. Az érzéstelenítőtől már rég kifogytam, ezért el kellett viselnie azt a fájdalmat is, ami a varrással járt.

Ezek az események mélyen és kitörölhetetlenül beleégtek az emlékezetembe. Ebben a háborúban férfiak ezrei nyomorodtak meg, s a nők lelkében örök sebeket ejtettek az irtózással teli hónapok. Most márciusban végre elhagyhattuk az óvóhelyet, de felérve, a lakásunkat szomorú állapotban találom. Ahogy lépdelek a romokon, elhatalmasodik rajtam az érzés, hogy valami örökre eltört bennünk. Mint a velencei csillár az ebédlőben. S talpam alatt ropogva törnek apróbb darabokra az üvegcserepek...